

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīga

Nr. 211

2010.gada 22.jūnijā

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Gundaram Daudzem

Augsti godājamais Saeimas priekšsēdētāja kungs!

Šā gada 16.jūnijā Saeima pēc ilga darba un debatēm pieņēma likumu „Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums”.

Vēlos izmantot šo iespēju, lai izteiktu pateicību Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai un īpaši tās priekšsēdētājam Ingrīdai Circenes kundzei par ieguldīto darbu. Komisijai ir izdevies pēc vairāku gadu diskusijām noslēgt elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesiskā regulējuma pilnveidošanas procesu Saeimā un panākt tā nostiprināšanu Saeimas pieņemtā likumā.

Tomēr ir jāatzīst, ka jautājums par valsts politiku plašsaziņas līdzekļu jomā un tās iespējami labāku īstenošanu joprojām ir aktuāls un nav pilnībā atrisināts. 2010.gada 16.jūnijā Saeimā pieņemtais Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma regulējums nav pilnīgs, un jau otrajā dienā pēc likuma pieņemšanas esmu saņēmis vairākus iebildumus pret tā saturu no Latvijas Raidorganizāciju asociācijas, SIA „TV3 Latvia”, Latvijas Elektronisko komunikāciju asociācijas, kā arī Tabakas un alkohola kontroles Latvijas nacionālās koalīcijas.

Turklāt jākonstatē, ka, izskatot likumprojektu „Elektronisko mediju likums” 3.lasījumā, tika atbalstīti vairāki atbildīgās Saeimas komisijas noraidīti priekšlikumi, radot pretrunas vairākās likuma normās.

Nemot vērā iepriekš minēto un pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 71.pantu, nosūtu 2010.gada 16.jūnijā Saeimā pieņemto likumu „Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums” otrreizējai caurlūkošanai.

Caurlūkošanas procesā lūdzu Saeimu pievērsties sekojošiem jautājumiem.

I.

Valsts prezidenta Valsts valodas komisija iesniedza Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai priekšlikumus valsts valodas pozīciju stiprināšanai plašsaziņas līdzekļu vidē. Jautājumam par sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu lomu pievērsās arī Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija, iesniedzot Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai izstrādātu Viedokli par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesisko regulējumu demokrātiskas valsts iekārtā. Uzklusot Konstitucionālo tiesību komisijas pārstāvju viedokli, Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija izteica lūgumu Valsts prezidenta Konstitucionālajai komisijai izstrādāt priekšlikumus konkrētām likumprojekta redakcijām, ne vien lai nostiprinātu sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa īpašo nozīmi demokrātiskā iekārtā, bet arī lai veicinātu sabiedrības izpratni par Latviju kā nacionālu valsti, veicinātu latvisko identitāti un valsts valodas lietošanu, kā arī latvisko vidi Latvijas informācijas un kultūras telpā.

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas priekšlikumi tika iesniegti un izskatīti Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas 2010.gada 2.jūnija sēdē. Lielākā daļa Konstitucionālo tiesību komisijas priekšlikumu Saeimas komisijas sēdē un vēlāk arī 2010.gada 16.jūnija Saeimas sēdē tikai atbalstīti nemainītā redakcijā. Taču attiecībā uz likumprojekta „Elektronisko mediju likums” 28.panta redakciju un ierosinājumu par jaunu pantu jaunā redakcijā, kas paredzētu nosacījumu Eiropas audiovizuālo darbu iekļaušanai un valsts valodas lietošanai elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās, Saeimas komisija Konstitucionālo tiesību komisijas piedāvāto tiesību normas redakciju būtiski sašaurināja. Proti, Saeimas atbildīgā komisija daļēji atbalstīja Konstitucionālo tiesību komisijas priekšlikumu, iekļaujot to atbildīgās komisijas priekšlikumā nr.137. Konstitucionālo tiesību komisijas priekšlikums paredzēja prasību visiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem nodrošināt to, ka vismaz 40 procenti no Eiropas audiovizuālajiem darbiem, kas tiek raidīti raidlaikā no plkst.19.00 līdz 23.00, ir latviešu valodā veidotie darbi. Taču Saeimā tika atbalstīta Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 32.panta otrās daļas redakcija,

kura paredz minēto valodas prasību attiecināt tikai uz nacionālajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem.

Latvijas raidorganizācijas un to asociācija, kas ir vērsušās pie manis ar iebildumiem pret 2010.gada 16.jūnijā atbalstīto Elektronisko mediju likuma redakciju, norāda, ka 32.pantā paredzēto prasību attiecināšana tikai un vienīgi uz nacionālajiem plašsaziņas līdzekļiem un to neattiecināšana uz pārējiem Latvijā raidošajiem kanāliem, nav taisnīga un nostāda nacionālos kanālus nevienlīdzīgos konkurences apstākļos, salīdzinot ar citiem televīzijas kanāliem. Turklāt minētā norma nemotivē raidorganizācijas saglabāt nacionālā kanāla statusu un ar to saistīto pieejamības nodrošināšanu lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju situācijā, kurā šiem kanāliem ir jāapmaksā SIA „Lattelecom” bezmaksas apraides nodrošināšana aptuveni 10 procentu apmērā no gada apgrozījuma. Šī summa, piemēram, komerciālo nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu - TV3 un LNT gadījumā, saskaņā ar to pārstāvju sniegto informāciju, sastāda aptuveni 650 000 Ls gadā no katra televīzijas kanāla. Tas notiek situācijā, kurā pārējie Latvijā redzami elektroniskie plašsaziņas līdzekļi, kas tiek retranslēti no citām valstīm, saņem atlīdzību no maksas televīziju operatoriem par to, ka tos var redzēt Latvijas Republikas teritorijā.

Manuprāt, šī situācija prasa nopietnu un neatliekamu izvērtējumu un rīcību no Nacionālās Radio un televīzijas padomes puses un tās darbību pārraugošās Saeimas komisijas, kā arī Ministru kabineta, lai nodrošinātu Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā noteikto mērķu sasniegšanu un Latvijas Republikas Satversmē noteikto valsts valodas konstitucionālo statusu.

Ievērojot iepriekš minēto, uzskatu, ka prasība par to, ka vismaz 40 procenti no Eiropas audiovizuālajiem darbiem, kas tiek raidīti raidlaikā no plkst.19.00 līdz 23.00, ir latviešu valodā veidotie darbi, ir jāattiecina gan uz nacionālajiem, gan uz reģionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, paredzot, ka pie minētajiem darbiem tiek pieskaitīti arī ziņu raidījumi valsts valodā un raidlaiks tiek pagarināts par vienu stundu, proti no plkst.18.00 līdz 23.00. Tādā veidā lielākajiem un ietekmīgākajiem plašsaziņas līdzekļiem Latvijā tiek izvirzītas vienādas prasības, veicināta ziņu raidījumu veidošana valsts valodā, kā arī kopumā tiek stiprinātas valsts valodas pozīcijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu vidē, nodrošinot Latvijas Republikas Satversmes 4.pantā un Valsts valodas likumā noteikto, ka latviešu nācijas piederīgajiem ir tiesības uz savu informācijas un kultūras telpu savā valodā.

Latvijas kā jebkuras Eiropas nacionālas valsts kopējai saziņas valodai ir jābūt valsts valodai, t.i., latviešu valodai. Tikai tādā veidā var tikt nodrošināta sabiedrības integrācija un demokrātijas funkcionēšana. Šis būtiskais Latvijas valsts un demokrātijas funkcionēšanas elements nevar tikt atstāts tikai tirgus ziņā, jo tas to nenodrošina. Turklāt jāņem

vērā, ka elektronisko plašsaziņas līdzekļu vide veido svarīgu valodas vides elementu un ir arī svarīgs faktors sabiedrības integrācijā. Tādēļ likums, kas palīdz nodrošināt uz Latviju orientētu Latvijas informācijas un kultūras telpu latviešu valodā, ir ne tikai latviešu valsts nācijas, bet visu Latvijas iedzīvotāju, arī mazākumtautību piederīgo interesēs. Līdz ar to sabiedrības integrācijas interesēs Latvijas informācijas un kultūras telpas ietvaros tās svarīgai sastāvdaļai – elektroniskiem plašsaziņas līdzekļiem – nepieciešams noteikt īpaši atbalstošu režīmu latviešu valodai, it sevišķi nosakot latviešu valodas minimālo lietojumu raidījumu kopējā apjomā.

II.

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 42.panta „Reklāmas un televīzijas veikala apjoms” pirmā daļa nosaka reklāmas klipu un televīzijas veikalam atvēlētā laika ierobežojumus, nosakot, ka katrā raidstundā šis laiks nedrīkst pārsniegt 20 procentus.

Savukārt minētā likuma 35.panta divpadsmitā daļa nosaka, ka sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu veidotajās programmās un raidījumos audio un audiovizuāliem komerciāliem paziņojumiem un reklāmai atvēlētais laiks nedrīkst pārsniegt 10 procentus, taču nesaista šo ierobežojumu ar raidstundu, kā tas ir noteikts 42.panta pirmajā daļā.

Spēkā esošā Radio un televīzijas likuma 21.panta (Reklāmas un televeikala apjoms) otrā daļa nepārprotami nosaka, ka nacionālā pasūtījuma ietvaros veidotajās programmās un raidījumos reklāmai un televeikalam atvēlētais laiks katrā raidlaika stundā nedrīkst pārsniegt 10 procentus, ja vien Nacionālā radio un televīzijas padome atsevišķām programmām vai raidījumiem nav noteikusi vēl mazāku reklāmas vai televeikala apjomu.

Nav šaubu, ka sabiedriskajiem plašsaziņas līdzekļiem, kuri sabiedriskā pasūtījuma īstenošanas ietvaros tiek finansēti no valsts budžeta, stingrāku reklāmas laika ierobežojumu noteikšana nekā komerciālajiem plašsaziņas līdzekļiem, ir pilnīgi pamatota. Taču pārpratumus var radīt 35.panta divpadsmitās daļas piemērošana, kas neparedz 10 procentu reklāmai atvēlētā laika saistīšanu ar raidstundu. Tādējādi var izveidoties situācija, kurā minētie 10 procenti tiek saistīti ar raidlaiku (nevis raidstundu) un netiek proporcionāli izmantoti visa raidlaika garumā, bet tikai skatītāju iecienītākajās raidlaika stundās, tādā veidā kropļojot reklāmas tirgu.

Tāpēc uzskatu, ka būtu nepieciešami precizējumi saistībā ar Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 42.panta pirmo daļu un 35.panta divpadsmito daļu, nosakot, ka sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu veidotajās programmās un raidījumos audio un audiovizuāliem komerciāliem paziņojumiem un reklāmai atvēlētais laiks nedrīkst

pārsniegt 10 procentus katrā raidstundā. Turklāt būtu jāparedz, ka šie ierobežojumi attiecas arī uz pārējiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, ja reklāma tajos tiek izvietota programmās un raidījumos, kas veidoti sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.

III.

Šajā motivācijas rakstā jau iepriekš norādīju uz Latvijas raidorganizāciju un to asociācijas iebildumiem saistībā ar situāciju, kurā nacionālās komerciālās raidorganizācijas maksā SIA „Lattelecom” kā virszemes apraides nodrošinātājam atlīdzību par raidorganizāciju programmu izplatīšanu virszemes tīklā atbilstoši SIA „Lattelecom” noteiktajiem tarifiem. Nacionālās komerciālās raidorganizācijas uzskata, ka to darbība un pastāvēšana šobrīd ir apdraudēta, jo atšķirībā no sabiedriskajām raidorganizācijām tās nesaņem dotācijas apraides izdevumu segšanai. Turklāt, ņemot vērā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 19. panta sestajā un septītajā daļās noteikto, nacionālās komerciālās raidorganizācijas nevarēs saņemt atlīdzību no kabeļtelevīzijas operatoriem par savu programmu retranslāciju.

Latvijas nacionālās komerciālās raidorganizācijas un to asociācija uzskata, ka ievērojot savu būtisko uzdevumu – nodrošināt savu pakalpojumu pieejamību lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju, respektējot Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā noteiktos mērķus, viens no risinājumiem pastāvošās situācijas uzlabošanai, būtu nacionālo komerciālo raidorganizāciju tiesību nodrošināšana *de facto* konkursa kārtībā pretendēt uz sabiedriskā pasūtījuma izpildi.

2010.gada 16.jūnijā pieņemtā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71. panta otrās daļas redakcija paredz, ka daļu sabiedriskā pasūtījuma atbilstoši Elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālajai stratēģijai Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome var konkursa kārtībā nodot citiem nacionālajiem, reģionālajiem un vietējiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, kuru programmas bez maksas ir pieejamas galalietotājam, ja kopējā izmaksu summa šiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem sabiedriskā pasūtījuma izpildei attiecīgajā kalendārajā gadā nepārsniedz 15 procentus no sabiedriskā pasūtījuma īstenošanai piešķirtajiem līdzekļiem.

Tas nozīmē, ka, pirmkārt, likums jautājumā par sabiedriskā pasūtījuma nodošanu komerciālajām raidorganizācijām atstāj Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei pilnu rīcības brīvību. Otrkārt, likums nenosaka konkrētu kopējo izmaksu summu, kas var tikt novirzīta citiem nacionālajiem, reģionālajiem vai vietējiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem sabiedriskā pasūtījuma nodrošināšanai, atstājot arī šo jautājumu pilnīgā Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes ziņā.

Tāpēc uzskatu, ka būtu nepieciešams precizēt Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71. panta otrās daļas redakciju, nosakot, ka Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome konkursa kārtībā nodod konkrētu daļu no sabiedriskā pasūtījuma īstenošanai paredzētajiem līdzekļiem nacionālajiem, reģionālajiem un vietējiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem. Tas veicinātu konkurenci starp sabiedriskajiem un pārējiem nacionālajiem plašsaziņas līdzekļiem par kvalitatīvāko un reizē izmaksu ziņā ekonomiski izdevīgāko sabiedriskā pasūtījuma izpildi.

Jānorāda, ka šāda nostāja atbilst arī Nacionālās radio un televīzijas padomes (NRTP) izstrādātajai Elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu attīstības Nacionālajai koncepcijai 2009.-2011.gadam (turpmāk – Koncepcija), kurā norādīts (24.-25.lpp.), ka mūsdienās sabiedrisko raidorganizāciju pūles nav pietiekamas, lai izpildītu savus misiju. Elektronisko mediju tirgū nepārtraukti ienāk arvien jauni (galvenokārt – starptautiski) spēlētāji, un konkurence tikai pieaug. Šajos apstākļos, kā norādīts Koncepcijā, „auditorijas daļa, ko aptver sabiedriskās raidorganizācijas, pat vislabākajā gadījumā nevar kļūt noteicoši liela. To nevar panākt pat ar sabiedrisko raidorganizāciju kanālu skaita paplašināšanu, kaut arī šis ceļš ir jāiet. Stāvokli varētu uzlabot komerciālo raidorganizāciju plašāka iesaistīšanās sabiedrisko raidorganizāciju uzdevumu pildīšanā.”

IV.

Kā jau iepriekš norādīju, 2010.gada 16.jūnijā izskatot 3.lasījumā likumprojektu „Elektronisko mediju likums” tika atbalstīti vairāki priekšlikumi, kurus iepriekš atbildīgā komisija bija noraidījusi. Saeimas balsojuma rezultātā izveidojušās pretrunas likuma normu starpā ir nepieciešams novērst.

Pirmkārt, nepieciešams izslēgt Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 31.panta piekto daļu, jo attiecīgās direktīvas prasības jau ietvertas 31.panta ceturtajā daļā.

Otrkārt, būtu jāizslēdz Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma Pārejas noteikumu 17.punkts, jo ar to saistītā 67.panta trešā daļa 3.lasījumā netika atbalstīta.

Treškārt, ir jānovērš pretruna starp 71.panta ceturto daļu un 70.panta ceturto daļu, kas izveidojās likumprojekta „Elektronisko mediju likums” 3.lasījumā atbalstot 214.priekšlikumu.

Ceturtkārt, ņemot vērā to, ka 2010.gada 10.martā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva tika kodificēta (vienā tiesību aktā tika apvienoti visi direktīvas „Televīzija bez robežām” grozījumi), būtu jāprecizē Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma sadaļa „Informatīvā atsaucē uz Eiropas Savienības direktīvām”, veicot atsauci uz šo jauno kodificēto direktīvu sekojošā redakcijā:

„Šajā likumā ir iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2010.gada 10.marta direktīvas 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva).”

V.

Vēlos lūgt Saeimu izvērtēt iespēju nodrošināt Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma atkārtotu caurlūkošanu iespējami ātrākā laikā zemāk norādīto iemeslu dēļ.

Pirmkārt, elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības jomai jau sen ir nepieciešams jauns un mūsdienu tehnoloģiju attīstības līmenim atbilstošs tiesisks regulējums, kas aizstātu novecojušo 1995.gada Radio un televīzijas likumu.

Otrkārt, Latvijai jau bija jāizpilda Eiropas Komisijas prasība par Latvijas normatīvo aktu salāgošanu ar Direktīvu par audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu pakalpojumiem bez robežām. Pretējā gadījumā Latvijas Republikai var piemērot soda sankcijas par minētās direktīvas neieviešanu.

Tāpēc otrreizējās caurlūkošanas procesā jāņem vērā, ka Eiropas Komisijas Argumentētais atzinums par pārkāpumu procedūras uzsākšanu pret Latvijas valsti ir sagaidāms tuvākajās nedēļās. Tas nozīmē, ka Saeimai vēl ir iespēja novērst augstāk minētās pretrunas un pilnveidot likumu, ja Saeima šim jautājumam pievērsīsies ar vislielāko atbildību un rūpību.

VI.

Ievērojot augstāk norādītos apstākļus un to, ka Eiropas Komisijas uzsāktā pārkāpuma procedūra ierobežo Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma caurlūkošanas procesā izmantojamo laiku, tomēr vēlos uzsvērt, ka darbs pie minētā likuma uzlabošanas būtu jāturpina arī pēc caurlūkošanas un likuma spēkā stāšanās. Joprojām pastāv vairāki nozīmīgi jautājumi, kuri prasa rūpīgu likumdevēja izvērtējumu, tai skaitā jautājumi, kuri ir apskatīti Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklī par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesisko regulējumu demokrātiskas valsts iekārtā.

Tāpat uzskatu, ka jāapspriež jautājums par maksas televīzijas (kabeļtelevīzijas) operatoru darbības regulējumu, lai nodrošinātu Latvijas iedzīvotāju iespējas un tiesības pilnvērtīgi piedalīties Eiropas Savienības politiskajos, sabiedriskajos un kultūras procesos. Iespējams, to varētu risināt, paredzot likumā prasības par noteiktu maksas televīzijas programmu paketēs iekļaujamo Eiropas Savienības dalībvalstu raidītāju īpatsvaru. Tādējādi tas nebūtu pretrunā ar Eiropas Padomes pieņemtās Eiropas Konvencijas par pārrobežu televīziju 4.pantā noteikto

retranslācijas brīvību, jo neierobežotu maksas televīziju piedāvājumu, bet gan noteiktu tikai piedāvājuma minimuma prasības. Tāpat uzskatu, ka nopietni jāpievēršas jautājumam par licenču piešķiršanas kārtību un apjomu maksas televīziju operatoru darbībai Latvijā, tai skaitā arī par Nacionālās radio un televīzijas padomes uzraudzības un kontroles lomu. Nenoliedzami kabeļtelevīzijas saturs Latvijas Republikā ir veidojams nevis vadoties tikai no komerciālām interesēm, bet gan visupirms ievērojot sabiedrības intereses un Latvijas piederību Eiropas Savienības politiskajai, ekonomiskajai un kultūras telpai.

Cieņā,

Valdis Zatlers

Valdis Zatlers